

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 27. siječnja 2014.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

Vandalizam na Pravoslavnom groblju u Čepinu

Nakon provedenog kriminalističkog istraživanja sumnja se da je četvero djece u večernjim satima 4. siječnja razbilo stakla na mrtvačnici Pravoslavnog groblja u Čepinu te oštetilo nekoliko desetaka grobnih mjesta u vidu rušenja ili razbijanja spomenika, križeva, vaza, kipića i metalnih kućišta lampiona. Protiv njih će biti podnijeto posebno izvješće općinskom državnom odvjetniku za mladež, navedeno je u priopćenju Policijske uprave osječko-baranjske.

Iako se radi o djelu za koje se sumnja da su ga počinila djeca, vandalizam počinjen nekoliko dana pred pravoslavni Božić u Čepinu, mjestu opterećenom likvidacijama srpskih civila počinjenima krajem 1991. godine, ukazuje na netrpeljivost dijela lokalne zajednice prema svojim sumještanima srpske nacionalnosti.

Općinska uprava odmah je osudila vandalski čin, navodeći kako ga smatraju i napadom na skladne međunacionalne odnose u općini Čepin.¹

Likvidacije u Čepinu 1991. godine i postupci protiv Freda Marguša

Čepin, mjesto s desetak tisuća stanovnika, smješteno 9 kilometara jugozapadno od Osijeka, za razliku od Osijeka i većine naselja u bližoj okolici Osijeka za vrijeme Domovinskog rata bio je pošteđen većih razaranja.

Fred Marguš, mještananin Čepina, ujedno i zapovjednik voda u 2. satniji 3. bojne 130. brigade Hrvatske vojske (HV), čija je baza bila u Čepinu, presudom Županijskog suda u Osijeku u ožujku 2007. zbog ratnog zločina protiv civila osuđen je na 14 godina zatvora, da bi u rujnu iste godine Vrhovni sud Republike Hrvatske (VSRH) kaznu povisio na 15 godina. Marguš je u razdoblju od 20. do 25. studenoga 1991. godine ubio osmero civila srpske nacionalnosti: Vukašina i Svetozara Bulata, Nedeljku i Nikolu Vicu, Ljubomira Grandića, Dragicu i Stevana Gvozdenovića te Savu Pavitovića. Većinu navedenih osoba prethodno je zatočio i mučio. Osim toga, hicem iz vatrenog oružja ranio je tada devetogodišnjeg Slavena Bulata. Zbog sudjelovanja u usmrćenju Save Pavitovića u istom je postupku pripadnik Marguševog voda Tomislav Dilber osuđen na 3 godine zatvora.

U vrijeme Marguševih zločina većina pripadnika njegova voda bila je na terenu u Laslovu, udaljenom 15-ak kilometara od Čepina, gdje su vođene teške borbe. Vod je ostao u okruženju, a u noći 22./23. studenoga uspjeli su se povući. Odmah potom Laslovo su zauzele neprijateljske snage. Pri odlasku u Laslovo pripadnici voda nisu htjeli da njihov zapovjednik Marguš ide s njima, jer se prethodno potukao sa zapovjednikom jedne desetine.

¹ Nekoliko dana ranije, općinska je uprava pravoslavnim vjernicima svoje općine čestitala predstojeće blagdane tradicijskom čestitkom **MIR BOŽJI, HRISTOS SE RODI!** U općini Čepin (Čepinu, Beketincima, Čepinskim Martincima, Čokadincima i Livani) prema popisu stanovništva iz 2011. godine, od 11599 stanovnika 576 (5%) je pravoslavne vjere.

Protiv Marguša je zbog ubojstva Vukašina i Svetozara Bulata i bračnog para Vico postupak pred Županijskim sudom u Osijeku vođen desetak godina ranije. No sud je, potpuno neosnovano, u lipnju 1997. godine na Marguša primijenio *Zakon o općem oprost* te obustavio kazneni postupak.

Upravo zbog toga što su postupci protiv Marguša vođeni u dva navrata, predmet se i dalje propituje na *Europskom sudu za ljudska prava* (ESLJP). Naime, ESLJP je 13. studenoga 2012. godine donio presudu u kojoj je utvrdio da nije došlo do povrede prava na pošteno suđenje te prava da okrivljenik ne bude optužen i osuđen dvaput za isto djelo (*ne bis in idem*), no očekuje se i odluka Velikog vijeća ESLJP.

Marguš je višestruko osuđivana osoba. Prije osude zbog ratnog zločina osuđivan je zbog različitih kaznenih djela: prijetnje, napada na službenu osobu, nezakonitog držanja oružja i eksplozivnih tvari.

Ukinuta osuđujuća presuda srbijanskog suda četrnaestorici okrivljenika za zločine u Lovasu

Apelacioni sud u Beogradu ukinuo je presudu kojom su 26. lipnja 2012. godine četrnaestorica pripadnika paravojnih formacija i bivše JNA presudom Odjela za ratne zločine Višeg suda u Beogradu osuđeni zbog ratnog zločina počinjenog Lovasu u listopadu i studenom 1991. godine, izvijestila je 9. siječnja Radiotelevizija Srbije (RTS).

Ovom je odlukom Apelacionog suda naloženo da se suđenje za zločine u Lovasu ponovi. Pravni razlozi ukidanja presude suda prvog stupnja za sada nam nisu poznati.

Prvostupanjskom presudom bila su osuđena četvorica domicilnih Srba, pripadnika lokalne civilno-vojne vlasti: Ljuban Devetak na 20 godina zatvora, Milan Devčić na 10, Milan Radojčić na 13 te Željko Krnjajić na 10 godina; četvorica bivših pripadnika JNA: Miodrag Dimitrijević na 10, Darko Perić na 5 godina, kao i Radovan Vlajković, dok je Radisav Josipović bio osuđen na 4 godine zatvora; te šestorica bivših pripadnika paravojne formacije „Dušan Silni“: Jovan Dimitrijević i Zoran Kosijer bili su osuđeni su na 8, odnosno 9 godina zatvora, Saša Stojanović na 8, Dragan Bačić na 6, Petronije Stevanović na 14, a Aleksandar Nikolaidis na 6 godina zatvora.

Njih se tereti da su lišili života 70 hrvatskih civila. Tijekom napada na Lovas 10. listopada 1991. godine ubijena su 22 civila u kućama i u dvorištima, a do 18. listopada ubijene su i 23 osobe u improviziranim zatvorima. Dvadeset dva civila su poginula kada su, 18. listopada 1991., kao živi štit bili natjerani da koračaju kroz minsko polje, a u sporadičnim incidentima smrtno su stradala još tri civila.

Utjecaj ukidanja presude na žrtve i odnos prema provedenom prvostupanjskom postupku

Ukidanje presude šokiralo je Lovasane, pogotovo one koji su preživjeli zlostavljanja te one čiji su bližnji ubijeni. Ponovno suđenje zasigurno će ih retraumatizirati, jer će iznova prolaziti kroz bolna prisjećanja. Osuđujuća prvostupanjska donosila im je kakvu-takvu satisfakciju. Suđenje su uglavnom ocjenjivali korektnim.

Nadu da će biti procesuirani i ostali odgovorni za zločine u Lovasu ulile su im riječi predsjednice raspravnog vijeća, sutkinje Olivere Anđelković, koja je, usmeno obrazlažući osuđujuću presudu 26. lipnja 2012. istaknula da je tijekom četverogodišnjeg prvostupanjskog postupka prikupljen dokazni materijal koji omogućava istraživanje odgovornosti viših vojnih i političkih struktura za počinjeni zločin. Osudila je sramna svjedočenja oficira JNA, njihovo ponašanje tijekom kritičnih događaja u Lovasu, kao i pokušaj Vojnog tužilaštva da zataška zločin. Između ostalog, rekla je: “Čuli smo u ovoj sudnici punim imenom i prezimenom tko su još akteri kritičnih dešavanja, neki su nam bili i svjedoci, pa bi stoga bilo pravično i za žrtve i za optužene, da tužilac ispuni svoje obećanje dano u završnoj riječi i pozabavi se njihovom krivičnom odgovornošću. Osim toga, bitan segment dešavanja na ovim prostorima – iseljavanje hrvatskog civilnog stanovništva, ostao je van dometa ove optužnice. Kako se dogodilo da se sa područja koje je stavljeno pod kontrolu JNA (Lovas, Ilok i dr. mjesta) iseljava hrvatsko civilno stanovništvo, je samo jedno od mnogih pitanja na koje odgovore treba da daju neke više vojne i političke strukture, a tim pitanjima treba da se bavi tužilac.”

Suđenje za zločine u Lovasu jedan je od najsloženijih kaznenih postupaka za ratne zločine koji vode pravosudna tijela Republike Srbije – sudi se za višekratne zločine, velik je broj oštećenih, svjedoka, optuženih, koji su pripadnici različitih struktura – mještana, dobrovoljaca (pripadnika paravojske), pripadnika JNA. Nakon postupka za zločine na Ovčari, ovo je prvi/jedini veliki postupak za zločine srpskih postrojbi počinjenih na području Hrvatske.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Zbog ubijanja jednog zarobljenog i ranjenog hrvatskog vojnika pripadniku srpskih postrojbi u odsutnosti 15 godina zatvora

Dana 14. siječnja 2014. Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Rijeci donijelo je presudu kojom je opt. Dušan Kovačević u odsutnosti osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika iz čl. 121. OKZ RH.

Osuđen je jer je kao pripadnik srpskih paravojskih postrojbi Stanice javne bezbednosti Plaški 29. lipnja 1992. na području brda Bršljenovica kod Plaškog, gdje su pripadnici Stanice javne bezbednosti Plaški, Martičeve milicije i Vojne policije iz Plaškog postavili zasjedu, a nakon što su otvorili vatru na pripadnike 14. domobranske pukovnije HV-a, braću Slavka i Zdravku Biondu, te ih zarobili, prišao teško ranjenom Zdravku Biondi i iz puške mu ispalio više hitaca u glavu te ga na taj način lišio života.

Optužnicu protiv Dušana Kovačevića podiglo je Županijsko državno odvjetništvo u Karlovcu 8. lipnja 2011. godine.

Obustavljen postupak protiv Mile Dakića

Dana 16. siječnja 2014. godine, nakon što je tužiteljstvo prekvalificiralo kazno djelo iz optužnice na oružanu pobunu, primjenom *Zakona o općem oprostu* Županijski sud u Karlovcu obustavio je kazneni postupak protiv Mile Dakića.

Dakić, nekadašnji ravnatelj Memorijalnog parka Petrova Gora, ranije je u odsutnosti osuđen na 20 godina zatvora zbog poticanja pripadnika srpske paravojske formacije da u zasjedi dočekaju i ubiju pripadnike policijske patrole u Budačkoj Rijeci, pokraj Vojnića, 4. kolovoza 1991. godine. Tada su ubijena trojica te je ranjen jedan hrvatski policajac.

Mile Dakić uhićen je 26. svibnja 2011. godine na temelju međunarodne tjeralice u BiH. Hrvatskoj je izručen 10. kolovoza 2011. godine. Potom mu je odobrena obnova kaznenog postupka. U lipnju 2012. godine pušten je iz pritvora. Od tada se branio sa slobode.

Tijekom (obnovljenih) postupaka tužiteljstva često prekvalificiraju kazneno djelo iz optužnice, sa ratnog zločina na oružanu pobunu. Potom se, primjenom *Zakona o općem oprostu*, kazneni postupak obustavlja. Iako su poneki optuženici tvrdili da ni na koji način nisu sudjelovali u oružanoj pobuni, nisu imali mogućnost to dokazati pa je na njima, iako njihova krivnja nije dokazana, ostala stigma sudjelovanja u oružanoj pobuni.

Nastavak dokaznog postupka za zločin u Gruborima

Dana 14. siječnja, u nastavku dokaznog postupka u predmetu protiv opt. Frane Drlje i Bože Krajine, pripadnika Aniterorističke jedinice (ATJ) Lučko, za zločin u Gruborima kod Knina, u kojima je 25. kolovoza 1995. godine, za vrijeme akcije čišćenja terena pod nazivom „Oluja obruč“, ubijeno šestero starijih mještana srpske nacionalnosti te je spaljena većina kuća i gospodarskih objekata, kao svjedok ispitan je general Mladen Markač, *tempore criminis* pomoćnik Ministra unutarnjih poslova za Specijalnu policiju. Iako su mediji tjednima najavljivali da će na raspravu kao svjedok biti pozvan i drugi bivši haaški optuženik, general Ivan Čermak, on se nije pojavio pred sudskim vijećem. Dobio je obavijest o pošiljci koju treba preuzeti, koja je sadržavala sudski poziv, no nije ju preuzeo.

Markač je naveo, između ostalog, da je čuo od Čermaka da se kritičnog dana „nešto dogodilo“, no da nije imao detaljnijih saznanja, jer se bavio drugim zadacima povezanim uz osiguranje kretanja „Vlaka slobode“, u kojemu su se nalazili tadašnji predsjednik Tuđman i mnogi državni dužnosnici, a kojim je slijedećeg dana simbolično uspostavljena željeznička veza između Zagreba i Splita, preko oslobođenog Knina.

Markač je nadalje izjavio da je njegov podređeni Željko Sačić provjerio situaciju u Gruborima preko temeljne policije, koja je, po Markačevu mišljenju, bila nadležna istražiti incident. Smatra da nije bio nadležan istraživati niti „sitni problem“ koji se dogodio slijedećeg dana, kada je, u vrijeme prolaska Vlaka slobode, ista postrojba upotrijebila protuoklopno sredstvo i „zapalila se jedna štala“. To ga je naljutilo jer su mogli biti prozvani od strane predsjednika Tuđmana, u slučaju da je isti iz vlaka primijetio dim.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

O “jednoj zapaljenoj štali” u Ramljanima

Dana 26. kolovoza 1995. u selu Ramljane zapaljeno je više kuća i gospodarskih objekata. Za zločin se po zapovjednoj garantnoj odgovornosti tereti Markačevog zamjenika Željka Sačića. Istraga protiv njega je dovršena, no tužiteljstvo još nije podiglo optužnicu, ali nije ni odustalo od kaznenog progona.

Slijedećeg raspravnog dana, 16. siječnja 2014. godine, preslušavani su telefonski razgovori snimljeni za vrijeme trajanja istrage.

Iz razgovora između tadašnjih zapovjednika grupa na terenu u Gruborima (Branka Balunovića, Stjepana Žinića, Bože Krajine) te nekih od njih sa zapovjednikom akcije Josipom Čelićem, razvidno je da su u strahu od kaznenog progona međusobno, i od Milijana Brkića, tadašnjeg zamjenika Ravnatelja policije, tražili informacije i dogovarali sastanke. Iz razgovora se može zaključiti da Žinić, Balunović i Čelić nisu bili *tempore criminis* u Gruborima, a da prvooptuženi Drljo jest i da on točno zna što se tamo dogodilo. U strahu da će odgovarati po zapovjednoj odgovornosti, ako se ne utvrdi koji je dio jedinice i pod čijim zapovjedništvom počinio zločin, međusobno su se ohrabivali da istražnim tijelima kažu istinu, iako su izloženi pritisku pojedinih pripadnika ATJ Lučko i braniteljskih udruga. Jasno je da znaju da su pripadnici ATJ Lučko počinili zločin te tko su bili očevici, s kojima su pokušali stupiti u kontakt kako bi rekli istinu. U tom se kontekstu spominju i njihovi kontakti s Igorom Benetom, za kojega govore da je u jako teškom stanju i da se, iako je odlučio govoriti istinu, koja bi ga kao očevica, a možda i sudionika, mogla ugroziti, predomislio i odlučio lagati kako bi spasio sebe i optužene.² Sudionici snimljenih razgovora kritiziraju svjedoke Klema i Radočaja, koji su se predomislili pa su, iako su prvo rekli da će govoriti istinu, promijenili svoje iskaze.

Segmenti ovih snimljenih telefonskih razgovora rasvjetljavaju neke od bitnih okolnosti ovog zločina koroborirajući inkriminirajuće iskaze svjedoka iz istrage koji su kasnije promijenili bitno njihov sadržaj, kako bi zaštitili optuženike.

ATJ Lučko percipirana je elitnom postrojbom policije i jednom od elitnijih postrojbi Republike Hrvatske. Kao i ostale jedinice specijalne policije, tijekom Domovinskog rata sudjelovala je u nizu akcija.

Pored zločina u Gruborima i Ramljanima, uz pripadnike Specijalne policije vežu se i zločini u Medačkom džepu, počinjeni u rujnu 1993. godine. U kaznenom postupku u kojemu je Mirko Norac, zapovjednik 9. motorizirane gardijske brigade HV-a, osuđen zbog zločina počinjenih u njegovoj zoni odgovornosti, utvrđeno je da je većina žrtava zločina ubijena u zoni odgovornosti Specijalne policije.

Nitko od pripadnika niti zapovjednika Specijalne policije do danas nije osuđen za ijedan ratni zločin.

Ponovno uhićen za ratni zločin nakon puštanja na uvjetni otpust sa odsluženja kazne zatvora

Prema priopćenjima ŽDO-a u Šibeniku od 13. i 21. siječnja, suda istrage Županijskog suda u Šibeniku podnesen je zahtjev za proširenje istrage protiv četiri osobe (rođenih 1964., 1961., 1965. i 1971.) zbog osnovane sumnje na počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u Okružnom zatvoru u staroj bolnici u Kninu. Zahtjev je podniet zbog novootkrivenog zločina na štetu civila hrvatske nacionalnosti (rođ. 1912.), koji je nedugo nakon puštanja iz navedenog zatvora preminuo od posljedica zlostavljanja, i to protiv tri osobe protiv kojih je u tijeku istraga, a nisu dostupne hrvatskim tijelima, i još jednog osumnjičenika (rođ. 1971.), koji je uhićen 10. siječnja.

Sudac istrage donio je rješenje o proširenju istrage protiv tri osobe. Izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Šibeniku je prihvatilo stav istražnog suca i rješenjem odbilo kao neosnovan zahtjev za proširenje istrage protiv uhićenog osumnjičenika. Protiv tog rješenja ŽDO u Šibeniku je 20. siječnja 2014. podnijelo žalbu VSRH.

Brojni mediji su naveli da je riječ o Saši Počući, koji je zbog zlostavljanja civila i ratnih zarobljenika u navedenom zatvoru presudom Županijskog suda u Šibeniku u srpnju 2008. godine proglašen krivim i osuđen na 5 godina zatvora.

² Igor Beneta, (bivši) optuženik u ovome postupku, prije započinjanja glavne rasprave pronađen je obješen. Iako su postojale sumnje da je ubijen, što je javno tvrdio i Željko Sačić, policija i tužiteljstvo zaključili su da se ipak radilo o samoubojstvu.

U tom je postupku poricao krivnju, no prvostupanjski je sud njegovu obranu smatrao neuvjerljivom. Izravno ga je teretilo čak 14 saslušanih svjedoka, zatvorenih ili zatočenih u zatvoru u kojemu je bio stražar. Većina svjedoka je navodila da ih je kao stražar u zatvoru tukao, a nekolicina i da je sudjelovao u seksualnom zlostavljanju i drugim oblicima zlostavljanja. VSRH u prosincu 2008. presudu je preinačio te ga je osudio na 8 godina zatvora.

Saša Počuča lišen je slobode 19. travnja 2007. godine. U pritvoru za vrijeme trajanja postupka, a potom i na odsluženju kazne, nalazio se do studenoga 2013. godine, kada je uvjetno otpušten.

Sudski postupci zbog zločina u kninskim zatvorima

U Kninu je postojalo nekoliko lokacija na kojima su bili zatočeni civili ili ratni zarobljenici. Jedno od mjesta zatočenja bio je i Okružni zatvor, uspostavljen u prostoru stare bolnice.

Zbog zlostavljanja zatočenih civila ili ratnih zarobljenika u kninskim zatvorima, prema nama dostupnoj dokumentaciji, hrvatsko je pravosuđe procesuiralo više osoba, uglavnom u odsutnosti. Tako su osuđeni: Petar Krivić, Nikša Beara i Željko Bjedov na po 6 godina zatvora, Dušan Novaković na 10 godina, Nikola Mišina na 7 godina, Željko Cupać na 10 godina, Srđan Potkonjak i Željko Knežević na po 20 godina, Đuro Mirković na 5 godina.

Nakon što su postali dostupni hrvatskom pravosuđu postupci su kasnije obnovljeni protiv Željka Bjedova i Nikše Beare. Bjedov je u obnovljenom postupku pravomoćno oslobođen 2006. godine, a Bearu je Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Splitu 2. prosinca 2013. oglasilo krivim i osudilo na 3 godine i 10 mjeseci zatvora.

U prisutnosti je pravomoćno osuđen tek Milan Atlija. Zbog zlostavljanja ratnih zarobljenika u Stanici Milicije osuđen je na 5 godina zatvora.

Haaški sud osudio je, između ostalog i za ubojstva, zatvaranja i mučenja Milana Martića, koji je od siječnja 1991. do kolovoza 1995. bio na raznim čelnim položajima u tzv. Srpskoj autonomnoj oblasti (SAO) Krajina i tzv. Republici Srpskoj Krajini (RSK) - predsjednik, ministar obrane i ministar unutrašnjih poslova.

Zbog zlostavljanja hrvatskih ratnih zarobljenika u zatvoru u kninskoj tvrđavi hrvatsko pravosuđe tereti i Dragana Vasiljkovića, koji je uhićen u Australiji još 2006. godine. Od tada traje pravni postupak po hrvatskom zahtjevu za njegovim izručenjem.

Poznato nam je da je zbog zločina u staroj bolnici u tijeku istraga protiv više nedostupnih osoba. Naime, još u svibnju 2011. podniet je zahtjev za provođenje istrage protiv dvije osobe te za proširenje istrage protiv šest osoba, protiv kojih je od ranije vođena istraga. Imena osumnjičenika nisu nam poznata.

